

Türkiye'de Çocuk Dergiciliği: TRT Çocuk Dergisi Örneği

KÜBRA GÜRAN YİĞİTBAŞI

Y. Doç. Dr. | Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü

Öz: Günümüzde sadece basılı olarak değil, elektronik ortamda da ulaşılabilir durumda olan dergiler, kadın, çocuk, gençlik dergileri olarak ya da magazin, spor, sinema dergileri, aktüel dergiler olarak çeşitlenmektedir. Bu çalışmada, TRT Çocuk Dergisi'nin bir yıl boyunca yayınlanan içerikleri, dergideki bölümler ve sıklıkla işlenen konular ekseninde incelenmiştir. Dergide, çocuklara olumlu davranışlar kazandırma, kendi kültürel değerlerinin farkındalığını yaratma ve bunları çocukların eğlenceli zaman geçirmelerini sağlayarak gerçekleştirme amacı güdülmektedir. Bu bağlamda çalışma, genel olarak Türkiye'deki çocuk yayıncılığı ve dergiciliği hakkında da bir betimleme ve izlenim sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Medya, yazılı basın, dergiler, çocuk dergileri, çocuk yayıncılığı.

Magazine Publishing for Children in Turkey: The Case of TRT Çocuk Dergisi

KÜBRA GÜRAN YİĞİTBAŞI

Marmara University, Faculty of Communication, Department of Journalism

Abstract: Today, journals can not only be accessed in print, they can also be accessed in electronic media. As they may differ as women, children and youth magazines, they also diversify in according to the interests, such as, sports, movie magazines, or actual journals. In this study, the one-year issues of TRT Children's Magazine were analyzed in terms of content with the support of TRT channel. In the magazine and it is intended children to gain positive behaviours, to create awareness of their own cultural values and while doing these, enable them to have fun. In this context will give an impression about children's publishing and magazine publishing in Turkey, as well.

Keywords: Media, press, magazines, children's magazines, publishing for children.

Giriş

Medyanın etkileri söz konusu olduğunda en çok özen gösterilmesi gereken grupların başında çocuklar gelmektedir. Medya içeriklerinden ve reklamlardan en çok etkilenen kesim olan çocukların boş zaman etkinliklerinin önemli bir kısmını çocuk programları, çizgi filmler, sanal oyunlar, çocuk dergileri ve karakterleri kaplamaktadır. İletişimin büyük ölçüde görselliğe dayandığı ve yazılı kültürün etkisinin azaldığı, bunun yanı sıra Amerikan-Batı kültürünün taşıyıcısı Disney karakterlerinin ve kahramanlarının yoğun olarak çocuk içeriklerini işgal ettiği günümüzde, çocukları izlemek ve bakmaktan çok okumaya teşvik edecek daha yerli içeriklerin önemi de giderek artmaktadır. Öte yandan çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına seslenmesi, onları olumlu davranışlar kazanma yönünde eğiterek duygusal gelişimlerini de desteklemesi beklenen medyada, ticari kaygılar sonucunda çocuklar pek çok olumsuz içeriklere maruz kalmaktadır. Bu çalışmada Türkiye'nin ilk ve tek ulusal çocuk kanalı sloganıyla yayın yapan TRT Çocuk kanalını hayata geçirerek çocuk yayıncılığına ayrı bir yer açan TRT'nin yayını olan TRT Çocuk Dergisi, sözü edilen olumsuz içeriklere bir alternatif olabilme düşüncesiyle nitel veri analizi ve doküman analizi yöntemleriyle incelenmiştir.

Türkiye'de Yazılı Basın ve Dergiler

Kitle iletişim araçlarının, insanlara çeşitli olaylar hakkında enformasyon sağlama ve düşüncenin, yorumların ve fikirlerin toplum içerisinde dolaşımına aracı olma gibi işlevleri bulunmaktadır. Bunların yanı sıra medyanın, haber ve bilgi sağlama, toplumsallaştırma, güdüleme, tartışma ortamı hazırlama, eğitim, kültürün gelişmesine katkı, eğlendirme ve bütünleştirme gibi temel işlevlerinin olduğu da kabul edilmektedir.¹ Bu işlevler geleneksel medya olarak adlandırığımız gazete, radyo ve televizyon aracılığıyla gerçekleştirildiği gibi günümüzde yeni medya olarak adlandırılan iletişim araçlarıyla da etkili bir şekilde sürdürülmektedir. Dünyada 17. yüzyılda bir

¹ Atilla Girgin, *Yazılı Basında Haber ve Haberciler Etik'i*, İstanbul: İnkılap Yayınları, 2003, s. 35-36.

takım sosyal, kültürel ve bilimsel gelişmenin sonucu olarak dergiler ortaya çıkmıştır. Batıda 17. yüzyıldan itibaren kurulmaya başlayan ve 18. yüzyılda en parlak dönemini yaşayan ilmi cemiyetler, bilimin ilerlemesi ve yaygınlaşmasını ve bilim adamları arasındaki iletişimi sağlamak için süreli yayınları kullanmaya başlamışlardır. Bu amaçla geliştirilen ilk süreli yayınlar, bilim adamları arasındaki iletişimi sağlayarak bilimsel tartışmalara sayfalarını açmışlardır.²

Eğitim, eğlendirme ve toplumsallaştırma işlevleriyle öne çıkan dergiler, Türkiye’de ise basın tarihi içerisinde ayrı bir yere sahiptir. Ülkemizde yazılı basın ifadesi öncelikle gazeteleri akla getirmekte ve gazetelerin geçmişi dergilere kıyasla daha eskiye dayanmaktadır. İlk gazete Vakayı-i Mısıriye 1828’de Mısır’da yarısı Türkçe yarısı Arapça olarak yayınlanmıştır.³ İlk Türkçe dergi ise Zafer Toprak’a göre 1849-1851 yılları arasında yayın yaparak, toplam 28 sayı olarak çıkan Vakayı-i Tıbbiye’dir.⁴

Türk dergicilik tarihindeki ilk girişimlerin yaşandığı dönem, Tanzimat Dönemidir. XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türk dergiciliği açısından önemli bir gelişme gerçekleşmiş, günlük gazetelerle birlikte haftalık, 15 günlük ve aylık dergiler yayımlanmaya başlamıştır. İlk Türk dergileri tıpkı Avrupa’da olduğu gibi ilmi cemiyetlerin yayın organı olarak ortaya çıktığından, Türk dergiciliği bilim dergiciliği olarak gelişmeye başlamıştır.⁵

Türkiye’de Çocuk Dergileri

Dünya’da çocuk gazeteleri ilk defa 18. yüzyılın sonlarında İngiltere’de ve daha sonra Fransa’da yayımlanmıştır. Çocuklara yönelik dergiler ise 19. Yüzyılın ikinci yarısından başlayarak günümüze kadar gelişme kaydetmiştir.⁶ Ülkemizde ise çocuk edebiyatı, uzun

² Hüseyin Şimşek, “XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine”, http://www.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/.../simsek.htm, Erişim Tarihi: 28.05.2013.

³ Orhan Koloğlu, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2006, s. 24.

⁴ Hıfzı Topuz, *Türk Basın Tarihi II: Mahmut’tan Holdinglere*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003, s. 388.

⁵ Şimşek, “XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine”, s. 1.

⁶ A. Ferhan Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı: Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örnekleriyle*, Ankara: Anı Yayınları, 2006, s. 307.

süre tekerleme, bilmece, halk hikayesi ve masal gibi genellikle sözlü ürünlerle sınırlı kalmıştır. Türkiye'de çocuk ve gençlik edebiyatının gelişimi sürecinde çocuklara yönelik yazılı, belgelenmiş, edebi eserlerden önce tarihsel süreç içerisinde masal, mani, atasözü, özdeyiş, Karagöz, anekdot gibi edebi türler görülmüştür. Enver Naci Gökşen'e göre, çocuk ve gençlik edebiyatına yönelik ilk eserler 1850'lerden itibaren yazılmıştır. Sosyal ve politik anlamda toplumun modernizasyonunu içeren Tanzimat Dönemi (1839-1867) ile toplumda her alanda gelişme sağlanırken, bu alanda da yazarlar batıya yönelmiştir. A. Ferhan Oğuzkan, "Kayserili Doktor Şükürü'nün 1859'da yazdığı ilk Türk alfabesi 'Nuhbet-ül Etfal'i Türk çocuk edebiyatının başlangıcı olarak kabul etmektedir."⁷

Çocukların özel ilgileri ve okuma yetenekleri göz önünde tutularak onlara ilişkin eserlerin hazırlanması girişimlerine ancak Tanzimat'tan sonra başlanmıştır. Dünya çocuk klasiklerinin sayıca az da olsa dilimize çevrilmesinin bu dönemde başlamasıyla çocuk edebiyatının gelişmesine önemli katkılar sağlanmıştır. Geçgel'e göre, bu çeviri eserlere Tercüme-i Hikâye-i Robinson, (Daniel Defoe, 1864), Gülliver'in Seyahatnamesi (Jonathan Swift, 1872), 80 Günde Devr-i Âlem (Jules Verne, 1883), Merkez-i Arza Seyahat (Jules Verne, 1887), Beş Haftada Balonla Seyahat (Jules Verne, 1887) örnek olarak verilebilir.⁸

Türkiye'de ilk çocuk gazetesi ise 1869'da Sıtkı Efendi'nin *Mümeyyiz* gazetesi olarak kabul edilmektedir. Aynı adla bir gazetenin haftalık eki olarak yayınlanan *Mümeyyiz*, ilk çocuk dergisi ünvanına sahiptir. 49 sayı yayınlanan bu dergi, çocuk dergileri içerisinde en çok beğenilenlerdendir.⁹ Bu gazeteden sonra 1875'te *Sadakat* Gazetesi tarafından *Çocuklara Mahsus Sadakat* çıkarılmış ve o dönemde büyük bir ilgi toplamıştır. Gazete daha sonra *Etfal* yani

⁷ Semerci, Mehmet, "Türkiye'de ve Avusturya'da Çocuk ve Gençlik Edebiyatı'nın Gelişimi", http://www.anadolu.edu.tr/makaleler/ed2002_1_3/158432.pdf, Erişim Tarihi: 31.05.2013, s. 313.

⁸ Arzu Erdi, *Türkiye'de 1980-1985 ve 2000-2005 Yılları Arasındaki Çocuk Kitaplarında Eğitsel İletiler (Karşılaştırmalı Bir Çalışma)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008, s. 111.

⁹ Şimşek, "XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine", s. 2.

Çocuklar adını almıştır.¹⁰ Bu dönemde çocuklara yönelik yayınlara; gazete, mecmua, ceride ve risale adları altında haftalık, iki haftalık ya da aylık olarak yayınlanmıştır. Öte yandan diğer dergilerde olduğu gibi çocuk dergilerinde de Fransız edebiyatının tür ve konuları ağırlıklı olarak işlense de Dede Korkut, Ferhat ile Şirin, Karagöz, Nasreddin Hoca gibi halk edebiyatı ürünlerine de yer verilmiştir.¹¹

En uzun ömürlü çocuk dergilerinden biri olan *Çocuklara Mahsus Gazete*, “kız ve erkek bütün çocukları daha iyi ahlaklı, daha bilgili hale getirmeye hizmet etmek gayesiyle” 1896’da yayına başlamış, hikayeler, masallar, şiirler ve toplumu ya da insan sağlığını ilgilendiren konulara ilişkin yazılara da yer vermiştir.¹²

Yeni harflerin kabulü ve çocukların okullaşma oranlarındaki yükselmeye beraber, Cumhuriyet döneminde çocuk gazete ve dergilerinin sayısı artış gösterse de önceki dönemlerde olduğu gibi yayın hayatını uzun ve kesintisiz bir şekilde devam ettirenler az sayıda olmuştur. Bunlara örnek olarak, *Çocuk Sesi*, *Afacan*, *Arkadaş*, *Mektepli*, *Çocuk ve Yuva* ile *Doğan Kardeş* gösterilebilir.¹³ Kendinden önceki çocuk dergilerine kıyasla içerik olarak bugünkü dergilere en yakın olan ve bilmece-bulmaca, fotoğraf, karikatür, resimli öykü, oyun gibi bölümlere ilk kez yer veren dergi 1925’te on beş günlük olarak çıkan *Sevimli Mecmua* dergisidir.¹⁴

1950-1970 yılları arasında çocuk dergilerinde Amerikan kökenli çizgi romanların giderek geniş bir etkinliğe sahip olduğu görülür. 1960 sonrası tüm içeriği çizgi roman olan çocuk dergilerinin popülerliği tartışılmaz boyutlara varmıştır. Konuları, kahramanları ve adları bile yabancı olan bu dergilerin yayıncılarını kısa sürede ticari başarıya ulaştıkları söylenebilir. Ofset baskının getirdiği kolaylık ve ucuzluk, bu tür yayınların piyasaya sürülmesini cazip kılmıştır.¹⁵

Çizgi roman bir tür olarak ele alındığında, okumayı hızlandı-

¹⁰ Topuz, *Türk Basım Tarihi II: Mahmut’tan Holdinglere*, s. 403.

¹¹ Şeyma Gençel, *Dergiler ve Ansiklopediler İçinde “Çocuk Dergileri”*, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984, s. 185.

¹² Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı: Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örnekleriyle*, s.348.

¹³ Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı: Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örnekleriyle*, s.349.

¹⁴ Gençel, *Dergiler ve Ansiklopediler İçinde: “Çocuk Dergileri”*, s. 186-188.

¹⁵ Gençel, *Dergiler ve Ansiklopediler İçinde: “Çocuk Dergileri”*, s.198.

rabilme yönünden yararlı olarak değerlendirilebilir. Ancak, bu türün içerik ve dilinin saptanmasında çok dikkatli olmak gerekmektedir. Basit ve argo ağırlıklı bir dille yazılarak, şiddet içeren çizgi romanların, çocuğun ruh sağlığına zarar vermesi tehlikesi bulunmaktadır. Eğitimcilerin önemle vurguladıkları bu sakıncalar ekseninde değerlendirilirse, 1950-1970 yıllarındaki çizgi roman dergilerinin birçoğunun kaba kuvvet ve abartılmış olay örgüleri ile çocuk için zararlı sayılabilecek özellikte olduğu ifade edilmelidir. Şirin'den aktarıldığına göre, daha önceleri yazı ağırlıklı olan dergiler, çocuklar için önemli bir araç olan televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte, bundan doğrudan etkilenmiş, görüntü ve magazin ağırlıklı bir yayımcılığı benimsemek durumunda kalmışlardır. Çizgi roman ve magazine daha çok yer vererek tirajlarını yükseltmek istemişlerdir.¹⁶

Çocuk edebiyatındaki sıçrama Kabacalı'dan aktarıldığına göre, 1975-1980 yılları arasında hem nicelik hem de nitelik yönünden kendini göstermiştir. Bu dönemde öne çıkan çocuk dergileri arasında Türk edebiyatının önemli isimlerinin öykülerine yer veren yayın politikasıyla Milliyet Çocuk dergisi, sağ cenahın görüşlerini yansıtan Tercüman ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın İleri Yavrutürk dergileri sayılabilir.¹⁷ Günümüzde çocuk dergilerinin pek çoğunda bulunan Disney karakterleri ve bunlar hakkındaki öyküler ve reklamlar çocuklara tüketiciliği teşvik ve Batılı ideolojik değerleri aşılama aracı olarak kullanılabilir.¹⁸

Çocukların boş zamanlarını değerlendirmeye, bilgi edinmeye, hayal güçlerini geliştirmenin yanı sıra gerçek hayatla ilgili tecrübe kazandırmaya yarayan çocuk dergilerinin genel olarak şu özellikleri taşıması önerilebilir: (a) Çocukların ilgi, tecrübe ve algılamalarına uygun olarak seçilecek bir konu. (b) Somut ve dikkati dağıtmayacak ayrıntılar. (c) Kısa cümle ve paragraflardan oluşan sürükleyici bir anlatım. (d) Mantıklı sonuçlarla biten hareketli olaylar ve gerçekli-

¹⁶ Elvan Başaran Taş, *Türkiye'de Çocuk Dergilerinin Çocuk Eğitimine Katkısı ve Milliyet Kardeş Dergisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s.33.

¹⁷ Aydoğan, Aydoğan, *Medyadan Yansyanlar*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2013, s.127.

¹⁸ Aydoğan, *Medyadan Yansyanlar*, s.132-133.

ğe uygun kahramanlar. (e) Çocukların anlayabileceği düzeyde ruh çözümlenmeleri. (f) Kabalığa kaçmaksızın olay ve konuşmalarda güldürüye yer verilmesi. (g) Her olayda heyecanlı yönlerin vurgulanması ve ayrıntılara karşı ilgi uyandırılması. (h) Metinle ilişkili olan anlamlı resimler.¹⁹

Dergiler, önce radyo sonra da televizyonun insan yaşamında yer almasıyla içeriğini ve formatını değiştirmek durumunda kalmış, giderek yazının yoğun olduğu içerik yerine resim ve fotoğrafların çokça kullanıldığı görsel içerik ağırlık kazanmıştır. Enformasyon çağında genel olarak tüm yazılı basında tiraj kaygısıyla içerikten yoksun ve sadece izlemeye yönelik yayınlar yapılmasını getirmiştir. Bu çağda çocuk, bilişim teknolojilerine bağımlı ve yüklendiği bilgiyi kullanmaktan uzaktır. Öte yandan görüntü illüzyonlarına alışan bu çocuklar medya okuryazarı ya da okur olmaktan da uzaktır.²⁰

Çocuklara yönelik yayınların genel olarak nasıl olması, ne gibi özellikler taşıması gerektiği, bu tür yayınlarda çocukların zihinsel ve psikolojik gelişmelerine katkı sağlayacak olumlu örnek oluşması açısından büyük önem taşımaktadır. Öte yandan bu noktada vurgulanması gereken çocuğun medya ile iletişimde önemli bir diğer boyut da çocuğun içinde bulunduğu ailedir. Ailenin çocuk ve medya ilişkisindeki rolünü M. Ruhi Şirin şöyle ifade etmektedir:

Her tür medya kullanımı, çeşitliliğin yanında aynı yöntemlerle engellemeyi de gerektirir. Yalnızca çocuğun korunmasında ısrarlı olmak yetmez. Hangi medya türü olursa olsun çocuğun medya kullanımını sosyal, kültürel ve ekonomik çevresi belirler. Her üç odağın hazırlayıcısı ise yetişkindir. En etkili rolü ise aile yerine getirir.²¹

TRT Çocuk Dergisi

Bu çalışmada TRT bünyesinde, üç yıldır yayın yapmakta olan TRT Çocuk Dergisi'nin bir yıl süreyle, Nisan 2012-Mart 2013 arasındaki on iki sayısı incelenmiştir. Dergi, 65 sayfadan oluşmakta,

¹⁹ Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı: Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örnekleriyle*, s. 111.

²⁰ M. Ruhi Şirin, *Gösteri Çağı Çocukları: İletişim Toplumunda Medya Sarmalı*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2006, s.45.

²¹ Şirin, *Televizyon, Çocuk ve Aile*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2006, s. 66.

aylık ve renkli olarak basılmaktadır. İncelenen dönemde Ekim 2012 tarihinden itibaren olan sayılarda derginin boyutu, tasarım açısından daha kullanışlı bir alan olması ve içerik zenginliğini artırmak amaçlı olarak 24x30 boyutuna yükseltilmiştir. Kapak ve iç kısımlarda çocukların dikkatini canlı renkler ve renk kombinasyonlarıyla canlı tutmak ve bu sayede çocukların görsel algılarını geliştirmek hedeflenmiştir.²² TRT Çocuk Dergisi 7-14 yaş aralığındaki çocuklara seslenmektedir. Öte yandan okul öncesi yaş çocuklarına yönelik ek olarak Kardeşim ve Ben dergisi yayınlanmaktadır. TRT Çocuk Dergisi'nde yer alan bölümler şunlardır:

3'üz Biz, Çılgın Mucit Nuri, Ali İçin Ne Yapmalı, Tak Takıştır, Evde Ne Oynasam, Sevimli Sözlü Tarih, Çilli Tavuk, Ya Böyle Olsaydı, Kardeşime Okuyorum, Yukarı Bak, Harita Bulmaca, Canım Atam, Oyunbaz, TRT Sayfalar, Bulmaca Uydurmaca, Gizemler Diyarına Yolculuk, Ders bahane, Sanal Meydan, Farklı Bir Oyuncak Hikâyesi, Kes Yapıştır, Bilmece Bulmaca, Orada Burada Yahya, Kelebeğin Yaşam Döngüsü, Abone Ol-Bulmacayı Yap Oyunu Kap, Kafa Tamircisi, Ben Yazdım Ben Çizdim.

Ekim 2012 tarihiyle birlikte dergiye yeni bölümler eklenmiş, bazı bölümlere son verilmiştir. Bu tarihten sonra yer alan bölümler ise şöyledir: Muhteşem Mualla, Hezarfen Haber, Tarık'ın Mikrofonu, Hayal Kutusu, Masal Mutfağı, Büyüklere Mektuplar, Tarih Treni, Sormagir Mahallesi, Mülayim, Hopisu ile Düş Peşime, Atam'dan Hatıralar, Kapak Dosyası, Hamarat Şetrebe, Mancınık'la Kendini Test Et, Tel Ali'nin Kelimeleri, Bizim Mahallesi, Parmagımın Ucunda Bir Masal Var, Spor Öyküleri, Görmek Gerek, Köstebekgiller, Mimocan Nerede, Haberin Olsun, Bu Kitap Hayatımı Değiştirdi, Gizemler Diyarına Yolculuk, Profesör Dinazör ve Kahraman Bulmaca.

TRT Çocuk Dergisi'nin kapağı, kapak dosyası ve içeriği genellikle önemli gün ve haftalara göre ya da TRT Çocuk kanalının kahramanlarıyla şekillenmektedir.

²² TRT Çocuk Dergisi editör yardımcısı Sümeyra Üzer ile yapılan kişisel görüşme, 27.05.2013.

Ocak	Yarıyıl Tatili İçin Etkinlikler
Şubat	Sağlıklı Olmak
Mart	Oyuncakların Tarihi
Nisan	23 Nisan Çocuk Bayramı
Mayıs	Baharı Karşılama
Haziran	Çevre Haftası-Çevre Bilinci
Temmuz	Ramazan Ayı
Ağustos	Bayram Günü
Eylül	TRT Çocuk Kahramanları
Ekim	Kurban Bayramı
Kasım	Dünyayı Değiştiren Öğretmenler
Aralık	Kış Sporları

TRT Çocuk Dergisi'nin Kapak Temaları

Derginin Nisan ayı sayısında 23 Nisan Çocuk Bayramı'na yönelik bir kapak dosyası hazırlanmıştır. Mayıs ayında Anneler Günü ve İstanbul'un Fethi konuları işlenmiştir. Haziran ayında ise Babalar Günü kartı hazırlanmıştır. Genellikle çocukların gündelik hayatlarıyla ilişkili konulara kapakta ve içerikte yer verilmiştir. Örneğin Haziran ayında yaz tatili ve trafik kuralları, Kurban Bayramı ve Ramazan Bayramı, Eylül ayında okulların açılması ve okul araç gereçlerine yönelik bilmece, bulmaca ya da öyküler bulunmaktadır. Dergiye verilen reklamlar genellikle çocuk yayıncılığı yapan yayınevlerinin reklamları, kitap tanıtımları, meyveli süt, kırtasiye, bisiklet kimi zaman da TRT Çocuk kanalının karakterlerinin oyuncaklarından ve yerli aksiyon figür oyuncaklarından oluşmaktadır. Reklamlar, derginin okurları olan çocuklara ya da öğretmenler ve ebeveynlere hitap etmektedir. Dergide ortalama olarak 5-6 sayfa reklam bulunmaktadır. Dergiye alınan reklamlarda çocukların zararlı alışkanlıklar edinmelerini sağlayacak, zihin ve beden sağlıklarını olumsuz etkileyecek reklamların alınmadığı ifade edilmektedir. Aynı zamanda dergiyle birlikte verilen hediyelerin çocukların zihinsel gelişimlerini sağlayacak zeka oyunlarından ve motor gelişim-

lerini sağlayacak aktivite araçlarından seçildiği belirtilmektedir.²³

Dergide yer alan türler çocukların ilgisini çekecek görsellerle hazırlanan bilmece, oyun, macera ve gizemli hikâyelerle, hayvanlara ya da doğaya yönelik bilgilendirici metinlerden oluşmaktadır. Sevimli Sözlü Tarih, Sevimli Resimli Tarih adlı bölümlerde çocuklara tarih bilinci aşılayacak, onların geçmişle bağlarını tazeleyecek ve geçmişte kalan kimi gelenekleri hatırlatacak konulara değinilmektedir. Ayrıca bu bölümlerde tarihi şahsiyetler tanıtılmaktadır. Atatürk'ün hayatından kesitlerin anlatıldığı Canım Atam da bu amaçla hazırlanan bir bölümdür. TRT Çocuk Dergisi'nin bölümleri incelendiğinde tarihe ve geleneksel değerlere verilen önem dikkat çekmektedir. Buna çocukların kardeşleriyle ve bayramlarda akrabalarla olan ilişkiler örnek olarak verilebilir. Dergide verilmek istenen mesajlar ve amaçlara ilişkin editör yardımcısı Sümeyra Üzer'in ifadeleri şöyledir:

Amacımız eğitim sürecini sistematik ve eğlenceli bir kaynak haline getirmek, üzerinde çalışılmış, değerlendirmeler yapılmış, planmış bilgileri çocuklarımıza ulaştırmak, onların gündemi takip etmesini sağlamak, çocukları oyalamak için değil, belirlenen bir hedefe yönelik olarak çalışma dosyaları hazırlamaktır.²⁴

Çocukların kendi ülkelerindeki şehirler ve tarihi, kültürel önemi bulunan mekânlar hakkında bir çizgi dizinin olay örgüsü içinde bilgi edinmelerini sağlayan Köstebekgiller'de kahramanlar çocuklara gittikleri şehrin belli başlı tarihi, kültürel mekânlarını tanıtmaktadır. Kahramanlar Dünyası bölümünde TRT Çocuk kanalının kahramanları ve programları tanıtılmaktadır. Bu şekilde iletilmek istenen doğru ve faydalı mesajlar, çocukların sevdiği karakterlerin ağzından verilmektedir.

Üzer'in ifadelerine göre, TRT Çocuk Dergisi'nin tüm içeriği, pedagojik danışmanların kontrolünden geçip, onaylanmakta ve hazırlanan içerik danışman onayı aldıktan sonra baskıya girmektedir.²⁵

²³ Üzer ile yapılan kişisel görüşme, 27.05.2013.

²⁴ Üzer ile yapılan kişisel görüşme, 27.05.2013.

²⁵ Üzer ile yapılan kişisel görüşme, 27.05.2013.

Öyküler

Dergide yer alan öyküler ve çizgi dizilerde çocuklara olumlu davranışlar kazandıracak konular işlenmektedir. Çocukların ilgisinin en yoğun olduğu bölüm olarak düşünülen çizgi diziler dergide sayfa sayısı olarak geniş yer kaplamaktadır. Bu şekilde çocukların okumaktan zevk aldığı bölümler ve karakterler aracılığıyla mesajlar hedef kitleye ulaştırılmaktadır. Resimli öykülerin belli başlı konuları şöyledir: Engelli çocukların içinde bulunduğu durumu kavrama ve engellilerle arkadaş olma, sınav kaygısını yenme, internet ve telefonlardaki oyunlara aşırı düşkünlük, kötülere karşı çocuk kahramanların mücadelesi, iyilik yapanın iyilik bulacağı, başkalarına ait eşyaları izinsiz almama, futbolda şiddet ve yoksul çocuklara yardım.

Sevgi	2
Engelli Çocuklar	3
İyilik/ Hayvanlara İyi Davranma	5
Yardımlaşma	2
Sanal Oyun/ Telefon Düşkünlüğü	2
Sporla Olumsuz Davranışlar ve Şiddet	1
Olumlu Davranış Kazanma	3

Çizgi Dizi ve Öykülerde Sık İşlenen Konular

Dergide öykü türüne örnek olarak, Büyüklere Mektuplar, Spor Öyküleri, Kardeşime Okuyorum ve Farklı Bir Oyuncak Hikâyesi bölümleri gösterilebilir. Ekim ayından itibaren TRT Çocuk dergisinde yeni çizgi diziler ve öykü bölümleri de yer almıştır. Muhteşem Mualla, Mülayim, Köstebekgiller ve Gizemler Diyarına Yolculuk bu dönemde göze çarpan çizgi dizilere örnektir. Derginin kahramanları genel olarak sıradan çocuklar ya da insan özellikleri taşıyan hayvanlar olmaktadır. Ancak Muhteşem Mualla karakterinin olağanüstü özellikleri bulunmaktadır. Karakterlerde dikkat çeken bir diğer özellik ise tamamen yerli karakterler yaratılmaya çalışılmasıdır. Örneğin Disney karakterlerine öykülerde, çizgi dizilerde ya da derginin reklamlarında rastlanmamaktadır.

Düşündürten Sorular

“Bugün hayatımızın bir parçası olan bazı araçlar olmasaydı neler olurdu?” gibi sorularla çocuklarda merak uyandıran ve onların bilişsel becerilerini harekete geçirerek hayal gücünü geliştiren güldürü tarzında bir bölümdür. Örneğin, Türkiye'deki bir bölgenin şehirleri ve bu şehirlerin öne çıkan ürünleri verilerek ürünün doğru şehirle eşleştirilmesi istenmiştir. Yaz ve kış meyve sebzelerinin isimleri verilerek doğru mevsimle eşleştirilmesi istenmiştir. Bu başlığa örnek olarak ise Ya Böyle Olsaydı, Harita Bulmaca, Eşleştirilim bölümleri verilebilir. Bu bölümler Nisan ayından Ekim ayına kadar olan sayılarda bulunmaktadır.

Bilgilendirici ve Öğretici Metinler

Bu başlık altında Sevimli Sözlü-Resimli Tarih bölümüyle çocuklara, kimi zaman günlük hayatta kullandığımız deyimlerin nasıl ortaya çıktığı; yani deyimlerin hikâyesi anlatılmakta, kimi zaman da İstanbul'un Fethi ya da Barbaros Hayrettin Paşa gibi tarihimizin önemli kişileri ve olaylarından söz edilmektedir. Bu bölümde geçmişte kalmış bazı kelimeler ve kavramlar da çocuklara hatırlatılmaktadır. Mahya ne demektir, ilk olarak ne zaman kullanılmıştır? Güreş Spor, Kırkpınar Ağası ve Altın Kemer gibi terimler de Sevimli Sözlü Tarih bölümünde anlatılmaktadır. Derginin incelelenen ilk sayılarında Canım Atam olan daha sonra Atam'dan Hatıralar adını alan bölümde Atatürk ile ilgili önemli tarihlerle uyumlu hatıralar anlatılmaktadır. Örneğin Atatürk'ün çevreye verdiği önem, Atatürk'ün öğretmenlere olan saygısı, bir çocuğun Atatürk ile tanışma hatırası, Erzurum Kongresi ve Zafer Bayramı bu bölümde konu edilmiştir. Uzay Habercileri ve Yukarı Bak, adlı bölümde, astronot kime denir, hangi eğitimler alınıp astronot olunur, yerçekimi nedir, yıldızlar ya da ayın evreleri gibi gökyüzüne ilişkin ilginç bilgiler verilmektedir. TRT sayfaları ve Sanal Meydan yine bilgilendirme amaçlı bölümlerdir. Sanal Meydan adlı bölümde çocuklara şiddet ve zararlı öğeler içermeyen sanal oyunlar tanıtılmaktadır. Fikri'nin Fikri adlı bölümde derginin içinde bulunulan ayda önemli gördüğü bir konu hakkında bilgilendirme yapılmaktadır. Örneğin, bir duyurum var başlığı altında yeni anayasa yazımından

söz edilmiş; bu anayasanın çocukların anlayacağı bir şekilde olması ve çocukların görünür olduğu bir anayasa talebi dile getirilmiş ya da dil bayramı nedeniyle gündelik hayatta çokça kullanılan yabancı kelimelerin Türkçeleri düşünülmüş ve okurlarla paylaşılmıştır.

Profesör Dinozor adlı bölümde Niye esniyoruz? Hayvanlar nasıl banyo yapıyor? Soğan neden ağlatır? gibi ilginç sorulara çocukların anlayacağı dilde açıklamalar getirilmektedir. Tarih Treni, Sevimli Sözlü Tarih bölümü gibi geçmişte kalıp unutulmaya yüz tutan bazı kavram ve olayları hatırlatmaktadır. Arefe günü ne demektir? Geçmişte Arefe günü neler yapılırdı? gibi sorularla tarihte kalan kelime ve olayları çocukların meraklarını harekete geçirerek anlatmaktadır. Dede Korkut'un Tarih Defteri adlı bölüm de incelenen dönemde son aylarda dergide yer alan bir bölümdür ve Sevimli Sözlü Tarih ile benzer içeriklidir. Hopisu ile Düş Peşime'de farklı ülke ve kültürlerin adetleri, yaşayışları tanıtılmaktadır. Bizim Mahalle'de TRT Çocuk kanalından bir program tanıtılmaktadır. Kapak Dosyasında Anadolu'da bayram adetleri, kış sporları gibi ayın önemli günleri ya da çocuklara seslenen konular hakkında yazılar bulunmaktadır. Mancınıkla Kendini Test Et bölümünde kapak dosyasında söz edilenler hakkında sorulara yer verilerek çocukların okuduklarını anlama becerileri test edilmektedir. Görmek Gerek başlıklı bölümde çocuklara Yeşilay ve Kimsesiz Yaşlılar Vakfı gibi kurumlar hakkında bilgi verilmektedir.

Bilmece-Bulmaca

Bilmece ve bulmacalar yayınevlerinin TRT Çocuk Dergisi'ne gönderdiği, derginin hedef kitlesine hitap eden kaynak kitaplarla karşılaştırılarak, pedagojik danışmanların da onayından geçerek hazırlanmaktadır. Bilmece ve bulmacalar çocukların dergi için üretmelerini ve katkı sağlamalarını da sağlamaktadır. Örneğin bir karikatür üzerinde iki kişinin fotoğrafı bulunmakta ancak konuşma balonu boş olarak görülmektedir. Konuşma balonunun içine en komik diyalogu yazan çocuk sürpriz hediyeler kazanmaktadır. Sonraki sayfada bir önceki ayın en çok beğenilen komik diyaloglarına da yer verilmektedir. Bir fotoğrafta örneğin, T harfiyle başlayan on beş adet nesneyi bulma gibi bulmacalarla da çocukların kelime

bilgisi ve dikkatlerini geliştirmek mümkün olabilmektedir. Aynı şekilde bir kelebeğin hayatını anlatan metnin içine yerleştirilen şifrelerle çocukların metni tamamlamaları istenmiştir. Diğer bir örnekte, “Orada Burada Yahya” köşesinde ise iki tam sayfayı kaplayan kalabalık bir fotoğrafta birkaç kişi örnek olarak verilerek fotoğrafta bu kişilerin bulunması istenmiştir. TRT Çocuk dergisinin Ders Bahane, Bilmece-Bulmaca, Kelebeğin Yaşam Döngüsü, bilmece-bulmaca köşesine örnektir. Ekim ayından itibaren ise Tel Ali'nin Kelimeleri, Hamarat Şetrebe, Mimocan Nerede, Kahraman Bulmaca adları altında el becerisi, bilmece ve bulmaca köşeleri devam etmiştir. Bu dönemde bulmacalarda daha çok TRT Çocuk kahramanlarının sorulduğu dikkat çekmektedir.

Oyunlar

Bu bölümde internet ve bilgisayar oyunlarının çocukların oyun zamanlarının büyük bir kısmını kapladığı günümüzde, çocukların ev içinde ya da dışarıda oynayabilecekleri, basit ve pratik oyunlar öğretilmektedir. Bazen tamamen evde bulunabilecek eşyalarla oynanan oyunlar bazen de derginin ek olarak verdiği karton ve kartlarla hazırlanan oyunlar tanıtılmaktadır. Çocukların bu oyunları oynarken aynı zamanda kelimelerle, alfabeyle ilgili bilgilerini tazelemelerinin de yolu açılmaktadır. Örneğin alfabetik sırayla cümle kurma oyunu ile harf sırasına göre cümle kurulmaktadır. Oyunbaz, Evde Ne Oynasam, Dışarıda Ne Oynasam gibi bölümler bu gruba örnektir. Derginin yeni döneminde bu bölüm devam etmemiştir.

Ben Yazdım Ben Çizdim

Bu bölümde derginin okuyucuları olan çocukların gönderdiği ve kendi becerilerini paylaştığı resimler ya da fotoğraflar gönderenin fotoğrafı ve kişisel bilgileri ile birlikte yer almaktadır. Bu bölüm de çocuğun dergide kendisinden bir iz ve parça bulması ayrıca aidiyet duygusu açısından yararlıdır. Ekim ayından itibaren bu bölüm de son bulmuştur.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

TRT Çocuk Dergisi, tamamı çizgi film karakterlerinin maceralarından oluşan karakter dergilerinden ya da çocuklara yönelik

genel kültür dergilerinden farklı olarak, her iki türü birleştiren bir yayın olma amacını taşımaktadır. Çocuk dergiciliğinde bu her iki türü birleştiren tek yayın olma iddiasını taşıyan dergi, aynı zamanda yerli karakterlere yaptığı vurgu ve popüler kültür ürünleri karşısında çocukların kendi kültürel değer ve sembollerinin farkında olmalarına verdiği önemle de diğer çocuk dergilerinden ayrılmaktadır. TRT Çocuk kanalındaki programlarda yer verilen Keloğlan, Dede Korkut ve Karagöz yerli kahraman ve kültür ürünlerinin çocuklar tarafından tanınmasını sağlamaktadır. Dede Korkut ve Keloğlan TRT Çocuk Dergisi'nde de yer almaktadır.

TRT Çocuk Dergisi incelenen dönemde 2012 Nisan ayından 2012 Ekim ayına kadar farklı bir ekip tarafından hazırlanırken, Ekim ayından itibaren yeni bir ekip dergiyi hazırlamaya başlamıştır. Bu durum derginin boyutuna ve içeriğine de yansımış; dergi, TRT Çocuk kanalının karakterlerinin daha fazla görünür olduğu bir içerik kazanmıştır. Yeni dönemde derginin kapağında TRT'deki dizilerde rol almakta olan tanınmış ve çocuklar tarafından beğenilen yüzlere daha çok yer verilmiş ve onların başarı hikâyeleri paylaşılmıştır. Keremcem, Aslı Çakır Alptekin, Ertuğrul Sağlam gibi sanatçı ve sporcular ile TRT Çocuk kanalının sunucu ve karakterleri buna örnek olarak gösterilebilir. Bu durum, model olarak öğrenme açısından değerlendirildiğinde çocukları örnek aldıkları ünlüler gibi başarılı olmaya, onların okuduğu kitapları okumaya teşvik edebileceğinden önemlidir. Dergide yeni dönemde yer alan bölümler şunlardır:

Muhteşem Mualla çizgi dizisinde süper güçlere sahip bir kahraman olan Mualla, TRT Çocuk kanalının program çekimlerinde yaşanan problemleri çözmeye çalışmaktadır. Diğer bir çizgi dizi Mülayim'in kahramanı olan Mülayim, kitap okumayı çok seven ve bir kitap kurduyla arkadaşlık yapan bilmiş bir çocuktur. Köstebekgiller'in kahramanları köstebek ailesinden oluşmaktadır. Gizemler Diyarına Yolculuk ise bir kız ve bir erkek çocuk kahramanın yaşadığı maceraları içermektedir. Hezarfen Haber çocukların ilgisini çekecek ilginç proje ve haberlere yer verilen bölümdür. Hopisu ile Düş Peşime üst yaş grubu çocuklara seslenen bir ülkenin tanıtımı

yapılan bir bölümdür. Masal Mutfağı'nda önce bir masal anlatılmakta ardından bu masalda geçen bir yiyeceğin tarifi verilmektedir. Tarık'ın Mikrofonu bölümünde ünlü sporcu ya da şarkıcılarla söyleşiler bulunmaktadır. Bizim Mahalle'de TRT Çocuk kanalından bir program tanıtılmaktadır. Kapak Dosyasında Anadolu'da bayram adetleri, kış sporları gibi ayın önemli günleri ya da çocuklara seslenen konular hakkında yazılar bulunmaktadır. Mancınıkla Kendini Test Et bölümünde kapak dosyasında söz edilenler hakkında sorulara yer verilmektedir. Hamarat Şetrebe, Tel Ali'nin Kelimeleri, Mimocan Nerede, Kahraman Bulmaca bölümleri ise el becerisi, bilmece ve bulmaca köşeleridir. Haberin Olsun bölümünde sergi, tiyatro, kitap ve film tanıtımları yapılmaktadır. Büyüklere Mektuplar ise aslında ebeveynlere yönelik olarak hazırlanmış bir bölümdür; çocukların bakış açısından anne babaların davranış ve sözlerini eleştirmektedir.

Tarih Treni, Bu Kitap Hayatımı Değiştirdi, Profesör Dinazor derginin bilgi içeriği yoğun olan bölümlerindedir. Sormagir Mahallesi adlı öykü bölümünde mp3 çalar, cep telefonu gibi teknolojik araçlardan uzak, bir mahallede geçen çocukluk olumlu şekilde anlatılmaktadır.

Dergide yeni dönemle masal türüne verilen önem artmış, şiire ise Hayal Kutusu adlı sayfada yer verilmiştir. Derginin incelenen ilk sayılarında Sezai Karakoç, Abdürrahim Karakoç, Beşir Ayvazoğlu ve Mustafa Ruhi Şirin gibi şairlere yer verilirken sonraki sayılarında derginin okurları olan çocuklardan gelen şiirlere yer verilmiştir.

TRT Çocuk Dergisi'nin editör yardımcısı Sümeyra Üzer'in de belirttiği gibi Türkiye'de çocuk dergiciliği; karakter dergileri ve genel kültür dergileri olarak 2'ye ayrılır. TRT Çocuk Dergisi ise her ikisini birleştiren tek yayın olma özelliğine sahiptir. Bu özellik sayesinde çocuklar sadece keyifli zaman geçirmekle kalmayıp, bilim, sanat, tarih ve genel kültür alanlarında da kendilerini geliştirme imkânı bulmaktadır. TRT Çocuk dergisi, çizgi filmlerde ve çocuklara yönelik pek çok içerikte görmeye alışkın olunan tarzda popüler kahraman ve Amerikan tarzı ideolojik metinlerden uzak

bir yayıncılık anlayışını sürdürmektedir. Çocuklara çizgi diziler, resimli öyküler ve eğlenceli bilgilendirici yazılar yoluyla hem olumlu davranışlar kazandırmaya yönelik hem de kendi tarihleriyle bağlarını sağlamlaştırmaya yönelik bir içerik oluşturulmuştur.

Buna göre, Hopisu ile Düş Peşime ve Köstebekgiller bölümlerindeki ülke ve şehir tanıtımlarıyla bir yandan çocuğun yaşadığı dönemle ilgili bilgi sahibi olması ve farkındalığı sağlanmaya çalışılırken diğer yandan Sevimli Sözlü Tarih, Tel Ali'nin Kelimeleri, Canım Atam bölümleriyle de geçmişte kalan ancak bugünle de ilişkili olan kavram ve olaylar hatırlatılmaktadır. Yeni iletişim teknolojilerinin aşırı kullanımının olumsuzluğu hakkında kimi zaman öyküler ya da çizgi diziler içinde mesajlar verilmektedir. Şehir hayatının ve güvenlik problemlerinin getirdiği eve ya da kendi içine kapanma durumundan sıyrılarak, çocuklara mahalle hayatı, arkadaşlık, macera, kendine ve çevresindekilere güvenme gibi konularda olumlu mesajlar sunulmaktadır.

İletişim araçlarının kullanımındaki artış ve medya içeriklerine bilinçsizce maruz kalma sonucunda medya, çocukların psikososyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu etkiler kısaca; şiddet ve olumsuz davranışlar, okuma alışkanlığını yitirme ve dikkat eksikliği, hayal gücünün gelişmemesi, marka takıntısı, tüketim isteği, hareketsizlik ve obezite olarak ifade edilebilir. Öte yandan medya, çocukların yaş ve ilgilerine göre bilgi veren, eğiten, okumayı sevdiren, olumlu davranışlara yönlendiren bir işlev de görebilir. Bunun için çocuklara, onların algı ve kavramalarıyla uyumlu, olumlu davranışlarıyla rol model alabilecekleri kahramanların bulunduğu hikâyeler, çizgi diziler ve programlar sunmak gereklidir.

Geleneksel toplumlarda masal ve efsanelerle büyüyen sözlü kültürün çocuklarından, bugün daha çok küçük yaşlardan itibaren sözlü, yazılı ve görsel kültürün her türlü iletişim aracıyla iç içe büyüyen çocuklarına şahit olunmaktadır. Görsel kültürün baskınlığı ile okuma ve anlamadan çok izleme ve bakma üzerine kurulu bu tüketime dayalı enformasyon çağında, çocuklara okuma alışkanlığı kazandıracak, kültürel, yerel değerlerini hatırlatacak ve onları tüketiciliğin ve ideolojik amaçların etkilerinden uzak tutacak yayınlara

büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda TRT Çocuk Dergisi olumlu bir örnek olarak değerlendirilebilir. Öte yandan TRT Çocuk Dergisi, Gizemler Diyarına Yolculuk çizgi dizisindeki gibi farklı medya türlerinin yani görsel, yazılı medya ve kimi zaman da internet medyasının etkileşim halinde birbirini tamamladığı çalışmalar da sunmaktadır. Derginin çocuk dergiciliği alanında özgün ve yerli yayınları özendirerek bu yayınların çeşitlenmesine yol açması, çocukların gelişimine katkı sağlayacak seçenekler sunmak açısından anne babalar ve eğitimciler için büyük bir kazanç olacaktır.

Kaynaklar

- Aydoğan, Filiz, *Medyadan Yansıyanlar*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2013.
- Erdi, Arzu, *Türkiye'de 1980-1985 ve 2000-2005 Yılları Arasındaki Çocuk Kitaplarında Eğitsel İletiler (Karşılaştırmalı Bir Çalışma)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008.
- Gençel, Şeyma, *Dergiler ve Ansiklopediler İçinde "Çocuk Dergileri"*, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1984.
- Girgin, Atilla, *Yazılı Basında Haber ve Haberciler Etik'i*, İstanbul: İnkılap Yayınları, 2003.
- Koloğlu, Orhan, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basım Tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayınları, 2006.
- Oğuzkan, A. Ferhan, *Çocuk Edebiyatı: Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle*, Ankara: Anı Yayınları, 2006.
- Semerci, Mehmet, "Türkiye'de ve Avusturya'da Çocuk ve Gençlik Edebiyatı'nın Gelişimi", Erişim Tarihi: 31.05.2013, http://www.anadolu.edu.tr/makaleler/ed2002_1_3/158432.pdf.
- Şimşek, Hüseyin, "XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine", Erişim Tarihi: 28.05.2013, http://www.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/.../simsek.htm.
- Şirin, M. Ruhi. *Gösteri Çağı Çocukları: İletişim Toplumunda Medya Sarmalı*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2006.

Şirin, M. Ruhi. *Televizyon, Çocuk ve Aile*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2006.

Taş, Elvan Başaran, *Türkiye'de Çocuk Dergilerinin Çocuk Eğitime Katkısı ve Milliyet Kardeş Dergisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Topuz, Hıfzı, *Türk Basım Tarihi II: Mahmut'tan Holdinglere*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003.